

De visie van prof. dr. Luc Soete op symfonieorkesten

‘Doe dingen die onconventioneel zijn’

Hoe onderscheid je je als symfonieorkest? Luc Soete, econoom en rector magnificus van Maastricht University, over vergrijzend concertpubliek, het aanboren van jonge doelgroepen en de noodzaak tot vernieuwing bij symfonieorkesten.

tekst

Machiel Swillens

foto's

Mo Swillens

‘De economische logica zegt dat er van het huidige aanbod van tien orkesten maar één over kan blijven; op landelijk, Europees, of op wereldniveau, die tendens gaat steeds verder’, stelt prof. dr. Luc Soete. ‘Het heeft eenvoudigweg te maken met het kostenplaatje. Een orkest is veel duurder dan een groepje van vier. Een symfonieorkest heeft een grote zaal nodig, een bandje heeft aan een café al genoeg. Er zal maar een beperkt aantal orkesten overleven.’

Prof. dr. Luc Soete is rector magnificus van Maastricht University. Jongeren van over de hele wereld komen hiernaartoe om te studeren. Als zijn secretaresse de deur van zijn werkkamer voor ons opent, maakt hij een uitnodigend gebaar: ‘Willen jullie staan of zitten?’ Met een druk op een knop zakt het hoge bureau waaraan hij stond te werken naar beneden. We schuiven stoelen aan. ‘Hier aan de universiteit wordt vooral gepraat, gedacht en geschreven’, legt hij uit. ‘Om in beweging te blijven wisselen we staan en zitten af.’

Vergrijzend concertpubliek

Aan het begin van het gesprek leg ik hem het volgende voor: symfonieorkesten treden op voor een vergrijzend publiek. Het zijn vooral ouderen die graag een klassiek, symfonisch concert bezoeken. De bezuinigingen hebben in het Nederlandse orkestenlandschap hun tol geëist. Wereldwijd doen symfonieorkesten verwoede pogingen hun publiek te verjongen...

Soete: ‘De Universiteit Maastricht doet onderzoek naar wat muziek teweeg brengt in de hersenen. In het onderzoeksprogramma *Music in the Brains* werkt de universiteit samen met *Jazz Maastricht*. Het blijkt dat muziek zeer sterk is gekoppeld aan herinneringen. Met bepaalde muziek wordt een bepaald moment geïdentificeerd: de ontmoeting met je partner, de geboorte van je kind, of wat dan ook.’ Soete wijst erop dat veel ouderen nog zijn opgevoed met klassieke muziek; één oorzaak van de vergrijzing van het concertpubliek. ‘Mijn generatie ging op school naar concerten. Het was onderdeel van het onderwijs. Je beluisterde klassieke muziekstukken in een echte uitvoering. Maar nu praat ik over de jaren vijftig.’

“Orkesten kunnen qua tijdsspanne iets leren van André Rieu”

Jongeren zullen belangrijke levensgebeurtenissen koppelen aan voor hen actuele muziek. Dat zijn vooral de moderne muziekstijlen. Dat is één probleem waar klassieke orkesten mee te maken hebben bij de zoektocht naar jonger publiek. Soete: 'Bij jongeren is de concurrentie tussen verschillende muzieksoorten onderdeel van hun leven; zij identificeren zich met verschillende soorten muziek. De media zoeken met nieuwe muziek voortdurend naar nieuwe markten, jongeren dus. De traditionele, oudere markten zijn vanuit commercieel- en marketingperspectief veel minder interessant.'

Een ander probleem is volgens Soete de tijdsduur van de muziekstukken. 'Ze passen qua tijdsspanne niet in de attentiespanne van de meeste mensen. Een popliedje duurt 3 minuten. De muziek van de hitparades heeft al die nieuwe markten aangesproken mede doordat de tijdsspanne juist is.'

'Of we kinderen weer moeten opvoeden met klassieke muziek? Dat moet onderdeel zijn van een brede culturele opvoeding, absoluut.' Maar Soete ziet ook andere mogelijkheden. 'Je kunt proberen ook jongeren op hun herinnering aan te spreken door de herinterpretatie van "klassieke jongerenmuziek", maar dan in een klassiek jasje. Popmuziek, filmmuziek. De herinnering verloopt bij filmmuziek via de beelden, iets dat heel sterk werkt.'

Nieuwe wegen

Volgens Soete zullen er twee typen orkesten overblijven. Een klein aantal hoogwaardige orkesten dat de eeuwenoude traditie in stand houdt, en de andere orkesten die het zullen moeten hebben van radicale vernieuwing. Of die twee mogelijkheden ook binnen één orkest gerealiseerd kunnen worden? 'Dat is de uitdaging die er nu ligt. Of je gaat je specialiseren; je wordt een behoudend orkest dat de tradities in stand houdt. Dat zal gepaard gaan met kwaliteitsstijging en het zal enorme eisen stellen aan de werknemers. Of je wordt een ander soort ensemble, met musici die ook goed zijn, maar die nieuwe wegen inslaan. Ofwel je doet beiden tegelijk, omdat je daarvoor de kwaliteiten in huis hebt. En omdat specialisatie afstompt en de combinatie verrijkend is.'

Orkesten kunnen iets leren van iemand

als André Rieu, meent Soete. 'Hij gebruikt korte stukjes uit langere muziekwerken. Die fragmenten passen in de attentiescoop van het publiek.' Dat zou volgens Soete ook mogelijk zijn met grote klassieke werken. 'Voor muziekkenners is dat misschien een schande; je moet de opbouw van het hele stuk toch kennen... Maar voor de attentiespanne van die tweeduizend mensen die daar op het Vrijthof zitten past het perfect.' Een complete Mahler-symfonie ziet hij als iets voor de elite: 'De echte liefhebber, die het thuis op cd beluistert, wil het ook in het echt beleven en zal ernaartoe gaan.'

Soete vindt ook dat symfonieorkesten zich moeten realiseren dat wat zij doen performance is: 'Die performance mag dan voor >

klassieke-muziekexperts niet interessant zijn, maar is wel een aspect dat erbij hoort. Je moet iets verzinnen waardoor je de anonimiteit opheft, waardoor het publiek de musici herkent. Zet voor mijn part een pruik op. Iets waardoor een musicus individueel naar voren komt.'

Een beeldscherm achter het orkest?
'Bijvoorbeeld, zeker!'

Haakt het vaste, trouwe publiek dan niet af?
'Dat hangt er vanaf hoe je het aanpakt. Je begint een avond misschien traditioneel en dan, plots, op het eind, doe je iets radicaal anders. Dan beginnen dingen te veranderen. Maar vernieuwing moet je doorvoeren op een manier waarbij je het oude publiek behoudt. Ja, je zult misschien enkelen verliezen, maar tegelijkertijd boor je nieuwe markten aan.'

Komt nieuw publiek dan vanzelf? De marketingafdeling zal ook een belangrijke taak hebben...

'Door het schok-effect genereer je media-aandacht. Omdat er iets anders gebeurt. Je moet dingen doen die ver buiten het gewoonlijke liggen, die zeer onconventioneel zijn.'

De philharmonie zuidnederland zoekt een nieuwe chef-dirigent. Waar moet die aan voldoen?

'Die moet zo radicaal en revolutionair mogelijk zijn. Bij een chef-dirigent gaat het om het uiterlijk en de manier waarop hij iets overbrengt. Dat hij de mensen enthousiasmeert, zowel het publiek als het orkest. Of hij technisch heel bekwaam is, is niet zo belangrijk. Het belangrijkste is de uitstraling naar het publiek en de musici.'

Een popidool als dirigent. Of mag het ook een tikje wereldvreemde Rus zijn, die iedereen zo charmant vindt?

'Waarom niet? Ik zou een wedstrijd organiseren en het publiek laten kiezen!'

Soete ziet vandaag de dag een nieuwe taak voor de dirigent. Hij of zij moet de muziek in gebaren vertalen voor een publiek dat de taal van de klassieke muziek niet machtig is. 'In Rotterdam hoorde ik bij het honderdjarig lustrum van de Erasmus Universiteit het Rotterdams Philharmoni-

nisch onder leiding van Jaap van Zweden. Je zag en hoorde het orkest, maar je kéék naar hem! Hij stond daar te springen en te doen... Hij vertaalde als het ware de muziek in een fysieke performance. Je zag hoe hij de muziek uit de instrumenten trok, fantastisch! Hij is technisch ook heel goed, denk ik. Het maakte een enorme indruk.'

Zal de klassieke symfonisch muziek opleven bij een jonger publiek?

'Het is voor jongeren enorm interessant tachtig mensen te zien sámen-spelen. Dat is confronterend in deze op het individu gerichte tijd, zeker voor iemand die gewend is een popartiest te zien optreden.'

En dan zegt hij opeens: 'Ik hou zelf veel van fadomuziek. De popgroep Madredeus heeft de fado vernieuwd. Dat leidde ertoe dat de traditionele fado een opleving doormaakte. Dat kan dus gebeuren. De pure, traditionele fado is nu enorm populair in de cafés van Lissabon; bij de Portugezen, bij toeristen, en óók bij jongeren. Dat komt mede door Madredeus. Hetzelfde geldt voor de tango met een groep als Gotan. Zij hebben de traditionele tango een dramatische boost gegeven.'

Kan dat ook met klassieke muziek gebeuren?

'Dat denk ik absoluut.' □

**“Je moet iets verzinnen
waardoor je de anonimiteit
opheft. Zet voor mijn part
een pruik op”**